

Dr Kosta NIKOLIĆ

UDK 321.728/.74:929 TITO

PROSLAVA ROĐENDANA JOSIPA BROZA TITA Izgrađivanje kulta ličnosti 1945–1949

APSTRAKT: *U tekstu se govori o načinu proslava rođendana Josipa Broza Tita u prvom periodu po uspostavljanju vlasti Komunističke partije Jugoslavije i stvaranja novog društva. Titova harizma građena je planski i osmišljavana u spoju domaće političke kulture i boljševičkog komunističkog obrasca. Proslava njegovog rođendana bila je u funkciji izgrađivanja kulta ličnosti kao jednog od ključnih integrativnih faktora u jugoslovenskom društvu. Step en obožavanja i deifikacije živog vladara važno je sveđočanstvo o njegovoj realnoj moći.*

Rana faza izgradnje kulta Josipa Broza Tita započela je tokom ratnih godina, a posebno posle Drugog zasedanja AVNOJ-a (1943). Isticanjem Tita kao izraza jugoslovenskog jedinstva težilo se jačanju KPJ oko njene vodeće ličnosti, ali se nije isticalo slavljenje njegovog rođendana. Kako primećuje B. Petranović, to se nije činilo kako se ne bi povredila slika Staljina koji je na to imao jedini pravo u međunarodnom radničkom pokretu. Motiv neizazivanja ljubomore diviniziranog sovjetskog vođe bio je više nego uverljiv.¹ Stoga se početak slavljenja Titovog rođendana može pripisati dugoročnoj strategiji emancipacije i odvajanja od sovjetskog uzora kako KPJ i njenog vođe, tako i same jugoslovenske države. Da li je na taj način pripreman i budući razlaz sa Sovjetskim Savezom, teško je pretpostaviti, ali stvaranje Titovog kulta nasuprot opštevažećem i jedino „priznatom“ Staljinovom, svakako daje opravdanje za takvu pretpostavku.

Godina 1945 – slavljenje novog vođe u senci još postojeće monarhije

Centralni komitet KPJ, sa potpisom Milovana Đilasa, uputio je 21. maja 1945, pismo svim centralnim i pokrajinskim komitetima da u vezi s Titovim

¹ *Zapisnici sa sednica Politbiroa CK KPJ (11. jun 1945 – 7. jul 1948)*, priredio Branko Petranović, Beograd 1995, 9.

rođendanom, na dan 25. maja, objave najraznovrsnije teme o Titovoj ulozi u ratu, u izgradnji KPJ, Narodnog fronta i slično. Predsednici vlada i rukovodstva masovnih organizacija, kao i istaknuti pojedinci, trebalo je da pošalju pozdravne telegrame. Rukovodstva su upozoravana da ne preduzimaju druge proslave, naročito akademije, mitinge i ostale manifestacije. Direktiva se završavala rečima: „Sve to treba da je nenametljivo, jednostavno i prosto, ističući ogroman istorijski značaj druga Tita. Kroz sve to treba da izbija ona velika ljubav koju narodne mase imaju prema drugu Titu.“²

Titov rođendan postao je već od 1945. godine jedan od najvažnijih datuma u stvaranju novog kulta ličnosti. Vladislav Ribnikar je zapisao kako je narod o svom najvećem sinu pisao samo lirske pesme: „Kroz njih se narod obraća svome vođi sa takvom nežnošću da tome nigde nema primera. Tito je takav jer je naš, jer je čovek iz naroda. A njegovo delo je takvo jer je rezultat svih želja i težnji naroda, izraz volje i snage naroda oličenih u Titu kao čoveku. Zato se narod i obraća Titu kao čoveku, svome čoveku i u pesmi ne iskazuje mu ništa drugo nego svoju ljubav. U toj ljubavi, međutim, sve je sadržano: i divljenje i poštovanje i zahvalnost i vernost.“³

Sam Ribnikar je kod Tita najviše cenio njegovu otvorenost, srdačnost i iskrenost, zatim, umne sposobnosti i prirodnu inteligenciju, ali i „svetle plave oči i blag pogled“. Na Titov rođendan, „po ulicama naših gradova i u najudaljenijim selima, naši zahvalni narodi kliču drugu Titu, a ti poklici sjedinjuju se s krilaticom koja je najjednostavnija od svih lirskih pesama: – Mi smo Titovi, Tito je naš! I svi ti naši narodi, Srbi, Hrvati, Slovenci, Crnogorci, Makedonci i svaki pojedinac, sa punim pravom takvoga čoveka, čije čovekoljublje prelazi sve međe, smatraju svojim, kao što i sebe smatraju njegovim.“⁴

Te 1945. godine kao primer ljubavi prema vođi navođene su reči oca narodnog heroja Petra Četkovića: „Kao otac, zaklinjem se bogu i maršalu Titu da ću ovo visoko odlikovanje čuvati kao najveću svetinju i ostati vjeran idealima za koje je moj sin pao.“⁵ I u Hrvatskoj su voleli Tita: „U slobodnom Zagrebu, zomrom dana koja je bila i zora slobode, pitali su nas: – Kako je Tito? – Dobro je Tito, dobro – kroz nas.“⁶

Mihailo Petrović je pisao kako je Tito stekao ogroman ugled u svetu: „Brzo je postao dobar poznanik i prijatelj miliona slobodnih ljudi u svim delovima sveta. On im je postao blizak. Stvorena je intimna, čovečanska veza između njega i njih. Milioni su osetili da on nije običan vojskovođa u blistavoj uniformi, da on nije običan političar. Osetili su da je on čovek iz naroda, da je on oli-

² Isto.

³ V. Ribnikar, *O drugu Titu*, Политика, 25. maj 1945, 1.

⁴ Isto.

⁵ *Povodom maršalovog rođendana*, Политика, 25. maj 1945, 2.

⁶ Isto.

čenje svih onih dubokih težnji za koje su milioni dali svoje živote po svim morima i kopnima zemljane kugle.“⁷

Snažno je razvijan i mit o Titu kao velikom vojskovođi, ali i o vezanosti boraca za njega koji su, u samrtnom času, žalili što ga nisu upoznali: „S tom željom naši borci umirali su od sitih dušmanskih kuršuma na bojištima širom Jugoslavije i na gubilištima Beograda, Kragujevca, Jasenovca, divni borci veličanstvene vojske kojoj je tada progonjena Komunistička partija udarila temelj, koju je Tito vodio kroz borbe u pobjede, sve do konačne pobjede kada se sovjetski barjak zalepršao nad Berlinom, oglašujući svetu da je pravda jača od sile.“⁸

Siniša Stanković je pisao kako je Tito bio oličenje svih narodnih heroja, maršalov lik bio je gigantski lik „što sobom natkriljuje sve“. Njegovo ime rođeno je „u prasku prvih partizanskih pušaka Srbije, gromko izgovarano u jurišima borbenih odreda na poljima i planinama Jugoslavije, šaputano u skrovištima i zaključanim sobama, ispisano na ruševinama popaljenih naselja, pevano i veličano u nevestim stihovima narodnih pjesama, pominjano u trenutku smrti na gubilištima.“⁹

Ovom prilikom organizovano je po prvi put i štafetno trčanje, što će kasnije postati sastavni deo Titovog kulta. Umetnički izrađene štafete palice krenule su iz svih glavnih republičkih gradova: „Trkače, duž pruga po svim krajevima Jugoslavije, dočekuje narod i omladina, bodri ih i ispraćajući uručuje svoje pozdrave da odnesu drugu Titu. Mladi fiskulturnici iz federalnih jedinica preneće palice sa pozdravima do granica federalne Srbije. Tu će biti izvađeni iz palica pozdravi makedonske, crnogorske, bosansko-hercegovačke, hrvatske, slovenačke i vojvođanske omladine i stavljeni u palicu Srbijanaca.“¹⁰

Štafeta je u Beli dvor doneta 24. maja, u 18 časova. Pošto vođa nije bio u svom domu, poslednji nosilac štafete, Viktor Klimpl, predložio je da se maršalu uputi pozdravni telegram sledeće sadržine: „Mi, poslednji takmičari u velikim štafetama koje su stigle iz svih krajeva Jugoslavije, stigli smo danas u tvoj dom. Zajedno za nama naši drugovi, omladinci i omladinke, iz čitave Jugoslavije, pretrčale su hiljade i hiljade kilometara i nosile sobom oduševljene pozdrave čitave naše omladine i čitavog naroda, tebi, prilikom tvog rođendana. Uz ove pozdrave i čestitke koje ti na taj način šalje omladina Jugoslavije, mi smo sa sobom doneli i svečano omladinsko obećanje da ćemo udarnički graditi i izgraditi domovinu i da ćemo sve svoje snage staviti u službu narodu, za odbranu tekovina naše borbe. Živeo nam naš najmiliji druže, maršale i vođu naroda Jugoslavije! Živeo nam, naš Tito!“¹¹

⁷ M. Petrović, *Za strani svet Tito je oličenje naše oslobodilačke borbe*, Политика, 25. maj 1945, 2.

⁸ *Политика*, 25. maj 1945, 3.

⁹ S. Stanković, *Maršal Tito, oličenje narodnih heroja*, Политика, 26. maj 1945, 1.

¹⁰ *Štafeto trčanje za proslavu rođendana maršala Tita*, Борба, 23. maj 1945, 5.

¹¹ *Политика*, 26. maj 1945, 3.

Da bi se uveličao Titov rođendan, organizovan je veliki pionirski slet u Beogradu na kome su učestvovala deca iz svih krajeva Srbije i Makedonije: „Već dva dana pioniri Beograda dočekuju na beogradskoj železničkoj stanici pionirske delegacije iz unutrašnjosti Srbije da zajedno sa beogradskim pionirima uzmu učešća u velikom pionirskom sletu povodom rođendana maršala Tita.“¹² U beogradskim parkovima uveče su gorele pionirske vatre, a priređivan je i vatromet: „Dečje oči bi pratile šareni trag leteće rakete. Vatromet je bio praćen burnim klicanjem iz stotine grla i dok su jedni u tom trenutku skandirali: – Heroj Tito! dotle su drugi pioniri prihvatili: – Mi smo Titovi, Tito je naš! Prvi bi utihnuli, a jedna pesma nadovezivala bi se na drugu da se na koncu završi u pionirsku himnu.“¹³

Centralni pionirski slet održan je 25. maja, na igralištu *Jugoslavije*, uz prisustvo nekoliko hiljada pionira. Pioniri su dolazili u urednim kolonama, svrstani u čete i odrede, „čime su naši najmlađi izražavali svoju želju za čvrstim i neraskidivim bratstvom svih naroda Jugoslavije“. Osim toga, ispoljavali su i veliku ljubav prema „njihovom najboljem drugu i učitelju, maršalu Titu. A tu svoju ljubav oni su izražavali neprestanim klicanjem koje je zatim zamenjivala pesma ili pionirski pozdrav: – Za domovinu, za Tita – napred.“¹⁴

Zatim je u sali Prve ženske gimnazije otvorena izložba pionirskih radova: „Na zidovima sale smeštene su pionirske zidne novine iz pojedinih rejona i okruga. Na zidovima se takođe nalaze razni crteži i portreti naših istaknutih rukovodilaca. Portret maršala Tita izrađen je u desetinama primeraka i formi, često prilično uspelo.“ Svečano je bilo i u Narodnom pozorištu koje se orilo od „zvonkih i razdraganih“ dečjih glasova: „Naši najmlađi, naši pioniri, na svečan način proslavljali su rođendan maršala Tita. Gledalište, galerije i balkoni bili su ispunjeni zajapurenim dečjim glavicama koje su oduševljeno posmatrale svoje drugove na pozornici.“¹⁵

Titu je rođendan čestitala i radnička klasa. Po preduzećima, radionicama i fabrikama održavane su „svečane akademije“ ili „kulturno-prosvetni sastanci“ u čast rođendana. Sa svih tih skupova slati su pozdravni telegrami u kojima su radnici „srdačno pozdravljali maršala“ i obećavali da će na svojim dužnostima „dati sve od sebe za što bržu i bolju izgradnju naše domovine“.¹⁶

Kao kuriozitet i dobar primer za uspostavljanje rituala nove religije, treba istaći postupak radnika fabrike vagona iz Slavenskog Broda koji su Titu kao rođendanski poklon poslali prvu lokomotivu izrađenu u novoj Jugoslaviji: „Rađeći pod najtežim uslovima u porušenoj tvornici pod vedrim nebom, radnici i

¹² *Борба*, 23. maj 1945, 5.

¹³ *Isto*.

¹⁴ *Оmladina proslavlja rođendan maršala Tita*, *Борба*, 26. maj 1945, 5.

¹⁵ *Slet pionira u čast rođendana maršala Tita*, *Политика*, 26. maj 1945, 3.

¹⁶ *Поздрављ маршалу Титу поводом његовог рођендана*, *Борба*, 26. maj 1945, 5.

nameštenici tvornice vagona uspjeli su udarničkim radom sa raspoloživim materijalom da za kratko vreme od svega mesec i po dana proizvedu prvu potpuno novu lokomotivu. Na prednjem delu velikog parnog kotla izrađena je crvena petokraka zvezda na kojoj je upisano: ‚1945. Drugu Titu za rođendan. Radnici i nameštenici tvornice vagona u Slavonskom Brodu‘. A ispod nje: ‚Živeo maršal Jugoslavije, heroj Tito‘. Posle predaje lokomotive radnici su se još jednom zavetovali da će da rade i dalje udarnički.¹⁷

Prvi vođin rođendan u oslobođenoj Jugoslaviji nije proslavljen u pomp i raskoši kako je to kasnije činjeno. Moša Pijade je to objašnjavao željom da se ne povredi ‚skromnost velikog čoveka‘. Rođendan se slavio u čitavoj zemlji, naravno, ‚bez podstreka odozgo, spontano, iz sopstvenog osećanja i zahvalnosti prema onome koji ga je poveo i organizovao u oslobodilačkoj borbi, koji ga je sigurnom rukom vodio kroz strašne godine rata do slavne pobeđe, koji je naše narode istrkao iz čeljusti fašizma i iz krvi međusobne zavade, sjedinio ih u bratstvu, zasnovao njihovu novu narodnu državu i otvorio im put ka svetloj budućnosti‘.¹⁸

Zbog svega toga, Tito je zaslužio priznanje ‚celog demokratskog i slobodoljubivog sveta‘, a čitava Jugoslavija ‚ispunjena je na dan njegovog rođenja osećanjima najvećeg priznanja i neograničene ljubavi, poverenja i odanosti za svog velikog rukovodioca‘. Ta ljubav postajala je iz dana u dan veća i jača, što se najbolje, pisao je M. Pijade, izražavalo kroz ‚spontano i radosno‘ slavljenje Titovog rođendana: ‚Narod i Tito srasli su zanavek u jedno veličanstveno stvaralačko jedinstvo koje se ničim ne može razoriti. U tome jedinstvu leži osnovno jemstvo naše velike budućnosti.‘¹⁹

Iako je najviše veličan u Srbiji, Tito je svoj prvi rođendan na vlasti proslavio u Zagrebu. Tako je 25. maja pre podne primio delegaciju ‚zagrebačkog radništva‘ koju je predvodio Marko Belinić. Obećano mu je da će radnička klasa ‚udarničkim radom‘ dati puni doprinos obnovi zemlje: ‚Maršal Tito je zahvalio radnicima na čestitkama i rekao je da će radnička klasa morati još izvesno vrijeme da se mnogo toga odrekne kao što su to činili i naši vojnici koji su davali još i više, ono najdragocjenije – svoje živote.‘²⁰

Tita su posetile i predstavnice AFŽ-a Zagreba, kao i pioniri: ‚Maršal Tito naglasio je kako pioniri treba da budu uzor, treba da prednjače u svemu‘. Zatim su stigli omladinci i omladinke sa štafetnim palicama. Dan je završen šetnjom po Tuškancu: ‚Razdragana omladina pjevala je pesme o herojskoj borbi naših naroda i klicala svome voljenom maršalu. Zagrebački građani koji su se

¹⁷ *Борба*, 26. maj 1945, 5.

¹⁸ M. Pijade, *Tito*, *Борба*, 24. maj 1945, 1.

¹⁹ *Isto*.

²⁰ *Maršal Tito proslavio je svoj rođendan u Zagrebu*, *Борба*, 27. maj 1945, 1.

našli u blizini, pozdravili su sa oduševljenjem svoga maršala. Prije rastanka sa maršalom Titom, omladina je oko njega zaigrala kolo.²¹

Sutradan je Tito krenuo put Slovenije, a vest o njegovom dolasku „ispunila je sva slovenačka srca plamenom, neodoljivom radošću i oduševljenjem“. Svi su hteli da vide i pozdrave svoga maršala. U Ljubljani ga je dočekala „ogromna masa sveta koja je u trenutku kada je naišao maršalov automobil silno i oduševljeno manifestovala. Na svim licima se odražavala velika radost i ushićenje. Zastave su živo lepršale u znak pozdrava, poklici maršalu nisu prestajali, iako je počela da lije silna kiša koja se pretvorila u pravi pljusak, građanstvo je stajalo uzduž ceste.“²²

Centralni miting održan je na Kongresnom trgu pred „nekoliko desetina hiljada građana“ čiji su se pozdravi pretvorili u „urnebesno klicanje maršalu“. On je, pak, izašao na balkon zgrade univerziteta i pozdravio „slobodoljubivu Ljubljanu“. Bio je raspoložen i nasmejan. Održao je kratak govor, a zatim se trgom „razlegao snažan poklik: – Tito! Tito! To je maršala pobudilo da se pojavi još jednom na balkonu i da ponovo pozdravi manifestante.“ Zatim se Tito, „burno aklamiran i pozdravljen od ogromne mase sveta“, uputio u Predsedništvo slovenačke vlade gde mu je priređen svečani ručak. Posle ručka – šetnja i ponovni susret sa građanima: „U parku i u glavnim ulicama kuda je maršal sa svojom pratnjom pešice prošao, mase građana su klicale: – Živio naš oslobodilac i veliki maršal Tito! Sve kuće su imale svečan praznični izgled, bile su ukrašene ćilimima i cvećem. Čim se spustila noć iznad grada su se zasjale mnogobrojne rakete u znak velikog, retkog praznika koji danas cela Ljubljana, cela Slovenija proslavlja.“²³

Već od 1945. godine u sastavne elemente Titovog kulta ulazi i njegovo rodno selo Kumrovec, mada će kasnije oko samog mesta i pojedinih činjenica iz njegove biografije biti nedoumica. Glavni partijski organ u tom prvom trenutku doneo je više članaka u nekoliko uzastopnih brojeva. U prvom prikazu mesta za vreme proslave njegovog dočeka i rođendana navodi se da je Kumrovec izgledao svečano: „Na cesti pred kućom je slavluk iskićen cvijećem i parolama maršalu Titu i Jugoslovenskoj armiji. Nad ulaznim vratima u kući ispisano je: – *U ovoj kući se rodio drug Tito.* Tu sada živi njegov sinovac sa ženom i djetecom. U čitavoj kući, u dvije sobice gdje je proveo svoje djetinjstvo i dječastvo drug Tito, čovjek osjeća radosnu uzbuđenost kao da je i on sada tu. Slike Titove, pričanje seljaka o Titu, sve to govori o ponosu ovog malog zagorskog sela, sretnoga što je odatle potekao najbolji sin naših naroda.“²⁴

²¹ Isto.

²² *Veličanstveni doček maršala Tita u Ljubljani*, Борба, 27. maj 1945, 1.

²³ Isto.

²⁴ *U rodnom selu maršala Tita*, Борба, 24. maj 1945, 2.

Tito je rodno selo posetio 26. maja 1945, prilikom proputovanja za Sloveniju: „Školska deca sa jugoslovenskim i hrvatskim zastavicama i buketima cveća, seljaci radosni i uzbuđeni, seljanke kojima su suze navirale od radosti na oči, svi su oni dugo i neumorno klicali i pozdravljali maršala Tita. Kuća u kojoj se maršal rodio bila je ukrašena zastavama i cvećem. Rođaci maršala Tita su se uzbuđeni rukovali sa njim i radosno razgovarali. Jedan od njih se obraća maršalu i kaže mu: – Druže maršale sve se desilo onako kako si nam govorio još 1943. godine. Sad smo zaista srećni i slobodni.“²⁵

Tita je pozdravila učiteljica Jelka Šišina, a vođa je rekao: „Dragi moji seljani. Ja se osjećam neobično radostan što sam došao ovamo kada je naša domovina oslobođena. Sjećam se djetinjstva koje sam proveo sa vama. Moram podvući da sam radostan što sam čuo još u Srbiji da su se Zagorci dobro držali u ovoj borbi. Ja sam često mislio da li će Zagorje slušati Pavelića ili će ostati dosljedno seljačkim tradicijama i prići oslobodilačkoj borbi. Ja se nijesam prevario u vama i hvala vam.“ Seljaci su „netremice pratili svaki pokret i svaku reč maršala Tita“ i „iskreno i prostodušno izražavali svoje odobravanje, ključući maršalu Titu, federativnoj Jugoslaviji i naročito bratstvu južnoslovenskih naroda“. Zatim su pioniri i pionirke recitovali stihove koje su „sami đaci sastavili u čast posete maršala Tita rodnom selu“.²⁶

Svedok ove posete Kumrovcu bio je i general Ljubodrag Đurić, koji je u svojim memoarima zapisao: „Sutradan se krenulo u posetu Kumrovcu. To je prva poseta druga Tita rodnom mestu. U Titovoj pratnji smo bili Ranković, Krajačić, ja i nekoliko drugova iz hrvatskog rukovodstva. Titu su dosadili organizacioni dočeci duž celog ovog puta, pa je naredio da se samo iskupe najbliži susedi i niko više. Automobili su bili ostavljeni malo dalje od Titove kuće, pa smo se pešice približavali. Ugledasmo levo i desno od kućnih vrata neveliku grupu žena, ljudi i dece, a ispred kućnih vrata stajala je jedna povisoka žena. Svi su oni pogledima tražili Tita, pa ih tako unezverene zatekosmo u potpunoj tišini. Tito se izdvoji, priđe onoj ženi i rukova se, a ona ga propusti da uđe u kuću. Tada se zadesih pored Steve Krajačića, pa mu šanuh: – *Bog te tvoj! Niko ne poznaje Tita! – Kako će ga poznavati, kad je odavno otišao!* a zatim dodade: – *Šta se tu petljaš!* i zamače u kuću za Titom.“²⁷

Mesto i činjenice vezane za porodicu vođe Vladimir Dedijer, njegov službeni biograf, pisao je na osnovu kazivanja samog Tita. Kumrovec je u tim kazivanjima imao centralno mesto.²⁸ Kasnije će i Dedijer dodavati svoja samostalna istraživanja i pojedine upitnike.

²⁵ *Maršal Tito u svom rodnom mestu*, Bopča, 27. maj 1945, 1.

²⁶ *Isto*.

²⁷ Lj. Đurić, *Sećanja na ljude i događaje*, tom 3, Beograd 1989, 293.

²⁸ Vladimir Dedijer, *Josip Broz Tito. Prilozi za biografiju*, Beograd 1953, 91.

Ustanovljavanje redovnosti proslave u FNRJ od 1946

Vođin rođendan mnogo svečanije je proslavljen 1946. godine. Centralno mesto zauzimala je štafeta koja je, prvi put te godine, polazila iz svih krajeva Jugoslavije kao simbol ljubavi i odanosti: „Iz svih krajeva naše lepe Federativne Narodne Republike Jugoslavije, pored plodnih njiva, kroz guste šume, preko reka, od Triglava do Skoplja, od plavoga Jadrana do sremskih i banatskih ravnica, desetine hiljada najboljih naših omladinaca već danima nose plamene pozdrave celog našeg naroda maršalu Titu za njegov rođendan.“²⁹

Propaganda je mnogo pažnje posvetila štafeti koja je pošla iz Istre: „Nosioce istarske štafete nose maršalu Titu grumen istarske zemlje natopljen krvlju boraca palih u borbi za slobodu Istre. Štafetu svuda dočekuju ogromne mase naroda, priređujući prilikom prolaza mitinge i manifestacije. Seljaci za kratko vreme napuštaju svoja polja i okupljaju se oko drumova, radnici napuštaju fabrike i preduzeća, zasipajući cvećem nosioce štafete, upućujući tople pozdrave o rođendanu.“³⁰

Najsvečanije je bilo u Sarajevu, kada je štafeta stigla u ovaj grad, 22. maja. Na dočeku je bilo više od 40.000 građana: „Još od 6 časova uveče glavna ulica grada, Titova ulica, bila je prekrivena dugačkim špaliorom građana, omladine i pionira, koji su došli da dočekaju nosioce srdačnih pozdrava naroda Bosne i Hercegovine maršalu Titu za njegov rođendan. Grad je imao svečan i radostan izgled. Pesme i oduševljeno klicanje maršalu Titu dostigle su vrhunac kada je objavljeno da štafete polaze iz Alipašinog mosta i od Marijinog dvora.“³¹

Omladina je i toga puta prednjačila u čestitkama. Te godine isticala se omladina Istre koja je poručivala „dragom i voljenom Maršalu“ da će ga zauvek slediti: „Bezgranična ljubav koju prema Vama oseća svaki omladinac i svaka omladinka, svaki Hrvat i Italijan Istre, dolazi svakodnevno do izraza u ovim našim krajevima. Prilikom Vašeg rođendana, omiljeni naš vođo i učitelju, primite najtoplije čestitke, a mi hrvatski i italijanski omladinci iz Istre obećavamo da nećemo ni časa mirovati.“³²

Radnici su svome vođu takođe čestitali rođendan, uz poruku: „Dugo nam poživi, družo Tito, na sreću radničke klase, naših naroda i domovine. Radnička klasa, koja prednjači na frontu privredne obnove i izgradnje, kao što je ranije prednjačila na frontu oružane borbe, uverena je da će pod tvojim mudrim rukovodstvom, u zajednici sa ostalim trudbenicima, izgraditi privredno i kulturno preporođenu zemlju. Obecavamo ti da ćemo ustrajati na putu izgradnje snažne i

²⁹ *Titova štafeta*, Политика, 24. maj 1946, 5.

³⁰ *Titova štafeta – svenarodna manifestacija ljubavi prema maršalu Titu*, Борба, 23. maj 1946, 3.

³¹ *Политика*, 24. maj 1946, 1.

³² *Čestitka omladine Istre*, Политика, 25. maj 1946, 1.

srećne zemlje radnog naroda.“³³ Marijan Stilinović je pisao kako je Tito „tvorac naše narodne republike“, čovek koji „nas je genijalno vodio u ratu i stvorio slavnu Armiju“, da je u miru on „neumorni graditelj blagostanja i sreće u zemlji, mira i bezbjednosti u svijetu“.³⁴

U ime srpske vlade rođendan je čestitao Blagoje Nešković: „Slobodarska Srbija gleda u tebi oličenje bratstva i jedinstva naših naroda, oličenje naše jugoslovenske republike i budnog čuvara njene slobode i nezavisnosti. Srpski narod pozdravlja u Tebi čoveka čije je ime vezano za sve naše borbe i pobjede u ratu, za sve naše napore i uspehe u obnovi.“³⁵ Stevan Jakovljević je zapisao kako je Titovo ime već postalo legendarno, jer je on „genijalni čovek“ kroz kojeg je „zračila sadašnjost“ i koji je „snagom svoje volje i inteligencije okupio narodne mase“ i vodio ih sigurnom i određenom cilju: „Na današnji dan godine 1892. rođio se veliki sin Jugoslavije, legendarni junak, državnik, diplomata i drug, Tito. Narodi Jugoslavije srećni su što u ovom istorijskom periodu imaju na čelu čoveka takve umne snage i snažne volje, kao što je maršal Josip Broz Tito.“³⁶

Nosioci štafete bili su ponosni na to što su mogli da učestvuju u svečanom činu: „– Nositi pozdrav drugu Titu najveća je čast koju sam imao u životu. – Imamo još mnogo ovakvih udarnika u brigadama. Srećan izbor je pao na nas. – Svi smo mi pošli na rad sa geslom: za Tita, za domovinu. *Svi oni izražavaju žarku želju da odu u Beograd, da vide Tita. Sutra, u prolećno praznično jutro, protrčaće mladi i snažni fiskulturnici prema glavnom gradu naše republike i predati štafetu drugovima susednih sela i mesta i izražavaće svakog trenutka svoju žarku ljubav i odanost Maršalu Titu, a neprekidnim lancem štafeta potvrđivati bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije.*“³⁷

Štafete za rođendan, njih ukupno deset, stigle su u Beograd 25. maja, a svečani doček organizovan je na Terazijama, u 17 časova. Gradski odbor Fiskulturnog saveza Srbije tražio je od stanovnika Beograda da iskažu zahvalnost prema vođi: „Štafete su krenule iz najudaljenijih krajeva naše zemlje, iz svih narodnih republika, iz našeg Trsta i Istre. Nju su prenosile desetine i desetine hiljada mladih ljudi sa sela i grada. Iskitite domove i iziđite na ulice kuda će prolaziti štafeta, pozdravite trkače svih naših krajeva, fiskulturnike Jugoslovenske armije i toplim dočekom pokažite im svoju ljubav. Vi ćete na taj način manifestovati bratstvo svih naših naroda izraženo u ljubavi, vernosti i zahvalnosti prema drugu Titu.“³⁸

³³ Борба, 25. maj 1946, 1.

³⁴ Drug Tito pokretač i organizator obnove i izgradnje naše zemlje, Борба, 25. maj 1946, 1.

³⁵ Полумика, 25. maj 1946, 1.

³⁶ S. Jakovljević, Rođendan maršala Tita, Политика, 25. maj 1946, 1.

³⁷ Put štafete kroz Srem prema Beogradu, Политика, 25. maj 1946, 2.

³⁸ Pozdravimo učesnike Titove štafete, Политика, 25. maj 1946, 2.

Beograd je te 1946. godine sa „neizmernom ljubavlju“ proslavio rođendan „svoga velikog sina, tvorca pobjede i graditelja srećne budućnosti“. Iz svih krajeva Jugoslavije stigle su štafete, a doneli su ih „takmičari veličanstvene Titove štafete“, noseći „oduševljene pozdrave i pisma“ sa novim obavezama omladine i naroda: „Prolazeći kroz sve krajeve i republike naše zemlje i spojivši se u glavnom gradu, junačkom Beogradu, štafeta je postala simbolična manifestacija bratstva i jedinstva naših naroda.“³⁹

„Oduševljene mase Beograđana“ stajale su duž trotoara i pozdravljale nosioce štafete: „Uzvici i pljeskanje koji su se čuli izdaleka, nagovestili su dolazak prve štafete. Uz samu tribinu skupila se velika masa sveta, tako da su se trkači s mukom probijali kroz masu koja im je oduševljeno klicala. Nosilac štafete se penje na tribinu i predaje zastavicu svoje narodne republike i štafetu: – *Predajem pozdrav narodne republike Srbije!* Drugovi se rukuju i ljube, a Terazije se talasaju od uzvika: – *Tito! Tito! Pozdrav Titu!*“⁴⁰

Sve kuće bile su iskićene cvećem i zastavama i sve je tako bilo dok nosioci štafete nisu stigli na Dedinje. Tu su se nalazili predstavnici „narodne vlasti“, armije i omladine, kao i najverniji – Ranković, Žujović i Đilas: „Pred sam dolazak štafete pojavio se pred ulazom svoga doma maršal Josip Broz Tito u pratnji general-majora Ljubodraga Đurića. Ozelenelim stazama, kroz špalir koji su sačinjavali oficiri JA, pojavili su se nosioci štafete. Jedanaest snažnih i zdravih mladića u sportskim majicama, kao belo jato trčali su u susret svome maršalu. Kad su se približili, razvili su se u dugačak red koji se postavio licem prema Maršalu. Prvi se iz reda izdvojio predstavnik Julijske Krajine Janko Prinčić koji je, stavši pred mikrofon, pozdravio Maršala ovim rečima: – *Ljubljeni naš Maršale Tito, donosim ti pozdrave naroda Julijske Krajine koji se četiri godine borio s tvojim imenom na usnama protiv fašizma!*“ I tako redom, svi su pozdravljali vođu koji se „srdačno rukovao sa svima.“⁴¹

Tito je odgovorio kako je „neobično radostan što danas vidim ovdje vas koji ste mi doneli pozdrave naše junačke omladine iz svih krajeva naše zemlje i od svih naših naroda. Ne treba tajiti da sam ja time neobično ponosan, da osjećam ogromnu radost videći koliko omladina cijeni djelo za koje smo se mi borili. To znači da ja u tome ne gledam samo izraze poštovanja i priznanja meni. Ja gledam u tome bezgraničnu ljubav prema onome djelu za koje se omladina borila kroz četiri godine, vidim beskrajnu ljubav prema našoj federativnoj Jugoslaviji. Ja vam se, drugovi, najsrdačnije zahvaljujem, a preko vas i svima onim omladincima i omladinkama koji su trčali u ovoj štafeti.“⁴²

³⁹ *Titova štafeta, oduševljeno dočekana u Beogradu, bila je svenarodni praznik bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije*, Политика, 26. maj 1946, 1.

⁴⁰ *Isto*, 2.

⁴¹ *Isto*.

⁴² *Proslava rođendana maršala Tita*, Борба, 26. maj 1946, 1.

Maršalu je za rođendan Prezidijum narodne skupštine priredio svečani prijem. U skupštinskom holu izveden je koncert filharmonije iz Trsta, što je maršala posebno dirnulo: „Zahvaljujem vam na izrazima simpatija i izjavljujem da su vaše želje i naše želje, želje jugoslovenskih naroda. Mi ćemo produžiti naš rad i našu borbu da bi ste vi našli trajno mesto u slobodnoj zajednici naroda Federativne narodne Republike Jugoslavije.“⁴³

Srpski omladinci su se obavezali da će izvršiti sve zadatke u predviđenom roku, a svečano su iskazali i želju da ih Tito „još dugo uči i vodi časnim putem“ borbe za srećnu budućnost: „Obećavamo ti da ćemo se na radu koga smo se prihvatili pokazati dostojni visokog i svakom omladincu tako dragog poverenja u nas koje si ti izrazio u pozdravnom govoru našem Trećem kongresu. Mi nećemo žaliti svoje snage da izvršimo veliki poduhvat, kao i sve nove zadatke koji stoje pred nama. Živeo na sreću naših naroda i procvat naše Republike, narodni heroj – maršal Tito.“⁴⁴

Instrumentalizacija proslave 1947. za promociju prvog Petogodišnjeg plana

Vodin rođendan 1947. godine (55. po redu) obeležen je još pompeznije, a proslava je bila u znaku prvog Petogodišnjeg plana. I ovoga puta omladinci su nosili štafetu iz svih krajeva Jugoslavije, obavezujući se „maršalu Titu“ da će izvršiti sve zadatke Petogodišnjeg plana. Štafeta je ka Beogradu krenula iz 14 glavnih pravaca, „iz žarišta narodnooslobodilačke borbe“. Prva je krenula štafeta iz Bosne i Hercegovine, još 17. maja, iz Drvara: „Na narodnoj svečanosti pročitano je pismo koje nosi štafeta Maršalu. Narod sreza i grada Drvara pozdravlja u pismu svoga Maršala sećajući se slavnih dana iz narodnooslobodilačke borbe: – I danas, predvođeni Tobom, mi smelo koračamo putem koji si nam Ti pokazao. Izgrađujući i obnavljajući našu porušenu zemlju mi ti obećavamo, dragi naš Maršale, da ćemo još upornije i još jače čuvati tekovine narodnooslobodilačke borbe i da ćemo sprovesti u delo i prevazići Petogodišnji plan.“⁴⁵

Iz Slovenije je krenulo pet štafetnih palica, a sve su se „slile“ u Ljubljanu odakle se samo jedna uputila prema glavnom gradu: „Slovenački omladinci su vedra čela dali obavezu da će narod Slovenije ispuniti sve zadatke Petogodišnjeg plana.“⁴⁶ Glavna štafeta Hrvatske krenula je sa dalmatinske obale, bosanske štafete pošle su iz Drvara, Bijeljine i Trebinja. Glavna makedonska štafeta

⁴³ Политика, 26. maj 1946, 3.

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Борба, 21. maj 1947, 5.

⁴⁶ Политика, 22. maj 1947, 3.

krenula je iz Kruševa, „gde je održan veličanstveni miting“. Iz Crne Gore štafeta je pošla od Crnog jezera ispod Durmitora, a u Titogradu joj je priređen „narodni doček“ i podignut slavoluk.⁴⁷

Istovremeno su, kako je beležila propaganda, narodi Makedonije, Slovenije i Hrvatske uputili Titu pozdravna pisma u kojima su se „zavetovali da će pobedonosno postići ciljeve Petogodišnjeg plana“. Posebno su slovenačke žene garantovale da će učiniti sve kako bi ceo narod „pravilno razumeo sve zadatke u vremenu planskog preobražaja naše zemlje“. Hrvati su obećali da će „smelo i neustrašivo ići putem kojim si nas ti poveo, da ćemo смело odstranjivati sve prepreke na tome putu, da ćemo sve svoje snage uložiti u radu za ostvarivanje velikog dela – Petogodišnjeg plana naše privredne obnove, plana za izgradnju bolje budućnosti naših naroda“.⁴⁸

Štafeta se sve više približavala Beogradu. Glavna srpska štafeta pošla je iz Bele Crkve „gde je planula prva ustanička puška“, a svuda je dočekivana kao „izraz duboke odanosti naših naroda maršalu Titu i oličenje njihove volje da se bore za ekonomski napredak i nezavisnost naše zemlje“. Seljaci iz Bele Crkve poručivali su „svome maršalu“ da ih nikakve teškoće neće sprečiti u ostvarenju Petogodišnjeg plana: „Mi znamo da će se Plan ostvariti kada nas Ti vodiš. Zato ti želimo družu Tito da živiš dugo, dugo godina na sreću našega naroda.“⁴⁹

Narod Crne Gore poručivao je „neizmerno voljenom vođi“ da dugo živi za sreću otadžbine: „Narod Crne Gore kliče Ti i šalje najtoplije pozdrave, obećavajući da će se pod Tvojim vođstvom nesebično boriti za nove pobeđe naših naroda, za svestrani procvat naše otadžbine. Čestitajući Ti 55. rođendan, još više se nadahnjujemo Tvojim velikim predvodničkim zamislima – ostvariti Peto-godišnji privredni plan, izvojevati život pun sreće i lepote, oživeti ideale najboljih umova čovečanstva.“⁵⁰

Centralna svečanost usledila je 25. maja. Veljko Vlahović je pisao: „Kada se govori i piše o Titu, ma koliko da je naš jezik bogat, teško se mogu naći riječi kojima bi se iskazalo ili napisalo ono što o Titu kao državniku, vojskovođi, tvorcu nove Jugoslavije, drugu i učitelju valja reći, ili riječima izmjeriti njegove zasluge za naše narode, za nas njegove savremenike i za buduća pokoljenja. Narod voli Tita prosto i iskreno onako kako se voli najdraži. Ljudi mu se obraćaju srdačno, osjećajući neposrednost i toplinu u dodiru sa njim, videći u njemu čovjeka koji je izrastao iz naroda, koji je živio, borio se i patio zajedno sa narodom.“⁵¹

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ *Политика*, 23. maj 1947, 3.

⁴⁹ *Titova štafeta, oduševljeno pozdravljena u svim krajevima, približuje se Beogradu*, *Политика*, 24. maj 1947, 3.

⁵⁰ *Борба*, 24. maj 1947, 1.

⁵¹ V. Vlahović, *Sin naroda*, *Политика*, 25. maj 1947, 1.

Milovan Đilas je ocenio da se Titovo aktuelno delo na izgradnji socijalizma može uporediti samo sa „slavnim herojskim podvizima koje su naši borci, pod njegovim rukovodstvom, izvršili za vrijeme Narodnooslobodilačke borbe“. Tito je velika istorijska ličnost jer je dosledan nosilac narodnih težnji: „Baš zato što je vjerni sin naroda, drug Tito je i njegov vođa. Njega okružuje bezgranična ljubav naroda, jer je on otelotvorenje narodne borbe, težnji radnih masa da ostvare novi, srećni život. On je oživotvorenje najljepših snova i prošlih i sadašnjih pokoljenja svih Jugoslovena.“⁵²

Tito je za svoj 55. rođendan proglašen i za počasnog građanina Beograda. Dobrivoje Radosavljević je tu odluku obrazložio rečima: „Veliko slavlje 55. rođendana Maršala Tita, pored neizmerne ljubavi i zahvalnosti, biće ispunjeno novim poletom naših naroda, novim vidicima na koje ukazuje drug Tito na putu izgradnje lepšeg, srećnijeg života vekovno napaćenog, porobljavanog, izrabljivanog naroda Jugoslavije. Zato je Beograd, ponosan na svoje slobodarske tradicije, ponosan na svoje sinove – junake, srećan da u njemu živi i radi drug Tito, radostan da će se u njemu sjediniti pozdravi i želje svih naših republika preko Titove štafete naše slavne omladine, slaveći 25. maj u znak zahvalnosti drugu Titu, u zavetu za ispunjenje prvog Petogodišnjeg plana sa žarkim željama za dobro zdravlje, dug i srećan život.“⁵³

Centralni štafetni slet održan je na Terazijama, u 17 časova. Maršalu su predate štafete „kojima su mu naši narodi čestitali rođendan“. Slavlje je proteklo „u znaku zaveta koji su trudbenici naše zemlje dali maršalu da će sve svoje sile uložiti u borbu za ostvarenje Petogodišnjeg plana, za bolji život naše otadžbine“.⁵⁴

Još od Obrenovca i Umke iskupio se narod da pozdravi nosioce štafete, a kako se bližio centar Beograda, uzbuđenje je postajalo sve veće i veće: „Pred idućom raskrslom, sve bliže centru, gde će se za koji čas sastati sve štafete, stoje grupe trkača, fiskulturnika, udarnika, najboljih omladinaca i omladinki. U njihovim očima treperi uzbuđenje i velika radost koju je doneo današnji dan. Oni će nositi pozdrav Titu, svojim koracima oni će vezati dugu nit ljubavi kojom su narodi Jugoslavije protkali svoje pozdrave maršalu.“⁵⁵

Primajući štafetu, vođa je isticao da nisu u pitanju obične rođendanske čestitke: „Ove čestitke odišu nepokolebljivom vjerom naših naroda u novu Jugoslaviju koju mi sada gradimo. U ovim čestitkama izražena je duboka vjera da ćemo ostvariti ono što smo sebi postavili kao zadatak, a to je Petogodišnji plan, to je bolja i srećnija budućnost naših naroda. U ovim čestitkama pokazuje se i duboko povjerenje naših naroda u državno rukovodstvo. Svaka od ovih čestitki

⁵² M. Đilas, *Tvorac srećnog života naroda Jugoslavije*, Борба, 25. maj 1947, 1.

⁵³ *Политика*, 25. maj 1947, 4.

⁵⁴ *Политика*, 26. maj 1947, 1.

⁵⁵ *Isto*.

posebice govori o tome da naši narodi vjeruju da su planovi koje mi stvaramo i zadaci koje postavljamo pred naše narode na sreću i dobrobit naše zemlje.“⁵⁶

Proslave u vreme latentnog i otvorenog sukoba sa SSSR-om

I 1948. godine vođin rođendan svečano je proslavljen, kako i dolikuje. Štafete su krenule iz najudaljenijih krajeva svih republika, a njihov prolazak pretvorio se u svim mestima, kako je to isticala službena propaganda a nije bilo daleko od istine, u „veliku manifestaciju ljubavi naroda prema maršalu Titu i domovini“.⁵⁷ Tako su Titu povodom 56. rođendana Hrvati poslali „oduševljene i gorde“ pozdrave: „Radnici iz fabrika, saobraćaja i sa svih drugih radilišta, seljaci sa naših oranica, radni intelektualci iz privrednih, kulturnih i naučnih ustanova, svi građani Narodne Republike Hrvatske, a naročito naša junačka omladina, potvrđuju svoju nepokolebljivu vernost Tebi, tvorcu naše slobode i nezavisnosti, prvom i najvećem graditelju socijalizma u našoj zemlji i iz dubine svog srca žele Ti dug i srećan život na čast i sreću naše moćne slobodne domovine.“⁵⁸

Slično su, mada nešto umerenije i odmerenije, poručivali i Slovenci, okupljeni u Oslobođilnom frontu: „Slovenački narod šalje Vam preko fiskulturnika drugarske pozdrave i srdačne čestitke povodom Vašeg rođendana. Prilikom ovog praznika obavezujemo se da ćemo pod Vašim vođstvom i pod vođstvom slavne Komunističke partije, udruženi u Narodnom frontu Jugoslavije, ispunjavati odluke Drugog kongresa Osvobodilne fronte Slovenije i sa još većim radnim poletom graditi socijalizam u našoj državi.“⁵⁹

I ostali narodi zavetovali su se svome vođi na punu vernost. Tako su „narodi Bosne i Hercegovine“ isticali sledeće: „Na ovaj radosni dan, kada su misli svih radnih ljudi čitave naše zemlje upućeni Tebi, vođi i organizatoru sviju naših pobjeda, šaljemo Ti naše plamene i slobodarske pozdrave. Kada danas sagledamo sve ono što je u našoj zemlji učinjeno u toku protekle godine na privrednom, političkom i kulturnom polju i kada sagledamo sve plodove našeg rada i napora u izvršavanju velikih zadataka naše prve Petoletke, naš radni elan raste, jer svakoga dana i svakog sata rastu naše snage i jače se ocrtava naš put u bolju i srećniju budućnost, u socijalizam.“⁶⁰

I Makedonci su imali šta da poruče „vođi i učitelju“ u tom svečanom trenutku. Oni su posebno bili gordi na Titovo mudro rukovođenje i imali su punu ve-

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ *Narod svuda oduševljeno dočekuje i ispraća Titovu štafetu*, Бopбa, 22. maj 1948, 1.

⁵⁸ Isto.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ *Zavetovanje naroda Jugoslavije maršalu Titu*, Бopбa, 23. maj 1948, 1.

ru u sopstvene snage: „Rušeći sve prepreke naš narod razvija svoju stvaralačku snagu i ide ka novim radnim poredama. Tvoje misli, Tvoja nepokolebljivost u savlađivanju teškoća nadahnjuju nas nesalomljivom verom u ispunjenje svih od Tebe postavljenih zadataka. Čestitajući Ti 56. rođendan, naš dragi Tito, želimo Ti dug život za sreću naše otadžbine i naših naroda.“⁶¹

Štafete su se sve više približavale Beogradu. Srpska štafeta krenula je 23. maja iz Bele Crkve, a narod Srbije zavetovao se vođi sledećim rečima: „Za Tvoj 56. rođendan narod i omladina NR Srbije, radnici iz fabrika, seljaci sa njiva, radna inteligencija i građani, šalju Ti najtoplije pozdrave i želje za dug život i dalji plodan rad. Vaspitani Tvojim primerom i delom, vođeni Komunističkom partijom, narod i omladina Srbije, svi trudenici grada i sela, zavetuju se na Tvoj rođendan da će idući putem koji si Ti označio, pojačati napore i uložiti sve snage za to brže ispunjenje Petogodišnjeg plana, boriti se za povećanje proizvodnje u industriji i poljoprivredi, još više se založiti za pobedu socijalizma, za sreću i ponos naše otadžbine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Kličemo svim srcem: – Da nam dugo živi organizator svih naših pobjeda, vođa i učitelj naših naroda, drug Tito!“⁶²

Te godine Tito je slavljen i veličan kao graditelj socijalizma, a odanost naroda prema njemu bila je, u stvari, odanost domovini, Partiji, Sovjetskom Savezu i velikim idejama Lenjina i Staljina: „Tito – to je naša odluka i vjera da ćemo izgraditi socijalizam u našoj zemlji! Tito – to je naša vjernost borbi za mir i demokratiju naprednog čovječanstva na čelu sa SSSR-om. Živio vođa i učitelj naroda Jugoslavije!“⁶³

Tokom 25. maja štafete su se iz tri pravca približavale Beogradu, gde su ih primali beogradski fiskulturnici i nosili prema centru prestonice, a „hiljade Beograđana sa trotoara, prozora i balkona pozdravljalo je štafetu, kličući svome vođi i učitelju, maršalu Titu“. Centralni miting održan je na Trgu republike: „Velika masa sveta bila je podeljena u tri velike grupe prolazima ka svečanoj tribini. Krovovi kuća, prozori i balkoni bili su puni ljudi. Nekoliko minuta pre 17 časova odjeknuo je pucanj – štafete su se nalazile na hiljadu metara od tribine. Fiskulturne zastave u počasnom špaliru podigle su se na pozdrav. Tačno u 17 časova Trgom republike prolomio se oduševljeni pljesak i poklici maršalu Titu. Nosioci štafete stigli su sa tri strane na počasnu tribinu.“⁶⁴

Tito, naravno, nije bio na Trgu republike. On je štafete primio u dvoru na Dedinju: „Pred stepeništem dvora gde se nalazio Maršal, fiskulturnici su se zastavili. Prvo su izašla tri predstavnika Jugoslovenske armije. Poručnik Zvonko

⁶¹ *Isto.*

⁶² *Pozdravi naroda organizatoru narodnih pobjeda*, Борба, 24. maj 1948, 1.

⁶³ *Josip Broz Tito – graditelj socijalizma u našoj zemlji*, Борба, 25. maj 1948, 2.

⁶⁴ *Борба*, 26. maj 1948, 1.

Pragaj, predajući štafetu suvozemnih snaga, isporučio je pozdrave i čestitke boraca, podoficira, oficira i generala Jugoslovenske armije: – *Mi smo dobili zadatak od svih boraca, iz najudaljenijih karaula, od naših hrabrih graničara, da Vam se još jednom zavetujemo, da Vam damo čvrstu zakletvu, čvrstu komunističku reč, da ćemo dati sve snage u izgradnji odbrambenih snaga naše domovine onako kako ste nas to Vi učili.*⁶⁵

Zatim su štafete predali i ostali „fiskulturnici“ u ime svojih republika, a stigla je i štafeta iz Bugarske!

Proslava Titovog rođendana 1949. godine bila je posebno važna za jugoslovenski establišment. U atmosferi teškog sukoba sa Sovjetskim Savezom, provera odanosti naroda bila je od presudne važnosti kako za održanje Titovog kulta, tako i kao podsticaj za dalju emancipaciju same države.

Nošenje štafete trebalo je da bude odraz „ogromne ljubavi i odanosti naših narodnih masa prema najvećem sinu naših naroda, inspiratoru i vođi veličanstvenih pobjeda i ostvarenja“. Broj mesta iz kojih je polazila štafeta te godine znatno je povećan. Svako mesto koje je moglo da se na bilo koji način smesti u 1941. godinu, u početak ustanka, zasluživalo je da kroz njega prođe štafeta: „Ovogodišnja Titova štafeta ima još veći značaj za naše narode kako po uspesima treće, rešavajuće godine Petogodišnjeg plana, po radnim podvizima i pobjedama, tako i po činjenici da je to još jedan odgovor naših ljudi na besmislene i neprijateljske klevete onih što tobože u ime marksizma-lenjinizma čine sve što mogu da ometu ostvarenje Petogodišnjeg plana, da zablate revolucionarnu prošlost i udalje, otklone i onemoguće bolju budućnost naših naroda.“⁶⁶

Prva štafeta krenula je 16. maja iz Vir Pazara, sa obale Skadarskog jezera, pa dalje kroz Primorje i brda, da bi 21. maja stigla u Čajniče, gde su je primili trkači iz Bosne i Hercegovine. Glavna bosanska štafeta pošla je 18. maja iz Drvara, pa zatim kroz „slavna mesta narodno-oslobodilačke borbe“. Makedonska štafeta krenula je 19. maja iz Kruševa, a istog dana pošla je i glavna štafeta iz Hrvatske i to iz Podgore, mesta u kome je 1943. godine osnovana Jugoslovenska mornarica. Slovenačka štafeta uputila se ka Beogradu 21. maja sa Triglava, istoga dana kao i štafeta iz Trsta. Štafeta Srbije pošla je takođe 21. maja iz Bele Crkve: „Tako će ovogodišnja Titova štafeta biti velika opštenarodna manifestacija odanosti i ljubavi naših naroda prema svom voljenom vođi.“⁶⁷

Očekivanja su u potpunosti ispunjena. Narod je u pravom verskom zanosu pozdravljao nosioce štafete i slao izraze ljubavi i odanosti vođi. Tako je Titu iz Vojvodine poručeno kako je narod ponosan „što mudro i smelo vodiš naše narode u izgradnju socijalizma“ i da “nas u toj borbi neće i ne mogu onemogućiti

⁶⁵ Isto.

⁶⁶ Titova štafeta – izraz narodne ljubavi i odanosti, Борба, 15. maj 1949, 1.

⁶⁷ Isto.

nikakvi imperijalistički planovi, kao ni sramna klevetnička kontrarevolucionarna kampanja koja se tako besomučno vodi u zemljama narodne demokratije i SSSR-a protiv naše zemlje.⁶⁸

Posebno ponosni na svog „vođu i učitelja“ bili su borci i starešine Jugoslovenske armije. Titovo ime, poručivali su oni, bilo je „zakletva na vernost tekovinama Narodne revolucije“. Starešine su se obavezale da će biti „nepokolebljivi čuvari“ socijalističke izgradnje: „Od Tebe i naše Partije Armija se naučila heroizmu, mržnji prema neprijateljima i odanoj službi interesima radnih ljudi. Tvoja danonoćna briga za živote borca i vera u njega davale su našoj Armiji natčovečanske snage da se u vatri Narodno-oslobodilačkog rata pokaže nepobediva i sposobna da stvar narodne revolucije privede pobedonosnom završetku.“⁶⁹

Nosiocima štafeta svuda su priređivani „veličanstveni dočeci“, a narod Srbije je uz štafetu poslao „pozdravno pismo“ u kome je poručio da će „nepokolebljivo slediti vođin put, a da će njegove misli i ideje pretvoriti u delo“, kao i da je pun vere „da će i dalje pod rukovodstvom Komunističke partije, kojoj Ti stojiš na čelu, uprkos teškoća što nam ih danas čine rukovodstva zemalja narodne demokratije i SSSR, izgraditi socijalističku Jugoslaviju i srećan život u njoj i izvojevati pobedu u pravednoj borbi za ravnopravne i čiste odnose među socijalističkim zemljama.“⁷⁰

Službena propaganda je 57. Titov rođendan slavila kao najbolji odgovor na „sramne napade“ Informbiroa, jer je „naš vođa i učitelj“ u toj kampanji bio glavna meta napada, glavna meta „njihovih otrovnih strijela, njihove prljave, klevetničke propagande“. To je bio „udar noža u naš zdravi i cvatući organizam, udar odonuda od kuda se nije nadalo. Oni nijesu žalili riječi, oni se ne ustežu svih rekvizita samo da bi uprljali, da bi što više ocrnili veliki lik druga Tita.“⁷¹

Napadi na Tita, međutim, bili su napadi na KPJ, na Jugoslaviju, na ceo narod, na tekovine revolucije, na dalji razvoj marksizma u svetu pa su zato i bili neuspešni: „Veličina druga Tita pokazala se i ovom prilikom, u ovoj neravnoj i teškoj borbi. Drug Tito se nije uplašio teškoća, nije se pokolebao, iako su na drugoj strani bile priznate veličine i autoriteti. Za to mu je govorila sva njegova revolucionarna prošlost, njegovo čvrsto uvjerenje u pravilnost onoga što radi. On je smjelo, onako kako je to njemu svojstveno, pošao naprijed, u susret teškoćama, ukazujući jedino moguću i jedino pravilan put Partiji, zemlji i narodu. To je put odbrane tekovina naše Narodne revolucije, odbrane časnog mjesta koje je naša zemlja zauzela u porodici slobodoljubivih naroda, put odbrane prava na slobodan i nesmetan razvitak naših naroda po svijetlim putevima socijalizma.“

⁶⁸ *Борба*, 24. maj 1949, 3.

⁶⁹ *Isto*.

⁷⁰ *Борба*, 25. maj 1949, 2.

⁷¹ Puniša Perović, *Naš Tito*, *Борба*, 25. maj 1949, 1.

Štafetu je nosilo ukupno 350.000 odabranih „fiskulturnika“ koji su prešli 70.000 kilometara „preko reka i planina i obalom mora. Hiljade omladinaca, boraca Jugoslovenske armije, seljaka i ostalih trudbenika naše zemlje nosilo je Titovu štafetu sa gordošću, toplom ljubavlju i željom da nam Drug Tito poživi još mnogo godina za lepšu i srećniju budućnost naših naroda.“⁷²

Štafete su u Beograd, na Trg republike, počele da stižu tačno u 17 časova: „Dolazak svake štafete građani Beograda pozdravljali su gromkim klicanjem i skandiranjem: – *Tito-Partija! Heroj Tito! Mi smo Titovi, Tito je naš!*“ Zatim su štafete, kao i ranijih godina, odnete na Dedinje, na sveto vođino mesto, gde je priređena svečanost samo za odabrane. Tito je zahvalio omladincima koji su mu doneli pozdrave i izrazio je duboku zahvalnost „svim narodima, svim trudbenicima“ za poverenje koje su oni iskazali u svojim čestitkama i pozdravima: „To govori da narodi Jugoslavije, svi naši trudbenici u fabrikama, u gradovima i na selu imaju povjerenje u mene i moje najbliže suradnike, u naše državno rukovodstvo, imaju povjerenje u put kojim idemo i vjeruju u izgradnju socijalizma.“⁷³

Kada je detronizacija Staljinovog kulta ličnosti na 20. kongresu KP Sovjetskog Saveza (1956) po analogiji i u Jugoslaviji izazvala slična reaganja, Tito je predložio da Štafeta ne bude slavljenje njegovog rođendana, nego Dan mladosti.⁷⁴ Slavlje je time postalo masovnije, nekako „narodnije“, u skladu sa Titovom harizmatičnom vizijom svoje uloge i s odnosom obezličnog, monolitizovanog naroda prema vođi.

To slavljenje biće nešto između svečanosti u drevnoj Atini i eleuzinskih misterija. Građani Jugoslavije nosili su njegove portrete iznad glava (od drveta i metala, nacrtane na platnu ili papiru). Kako iz nekih razloga „božanstvo“ nije moglo da leti, rukom nacrtane slike njegovog lika plovile su nebom na balonima. Vođa se uvek očinski i zaštitnički smešio i pozdravljao razdragane građane „vernike“, obećavajući im večno blagostanje. Verovanje u to prevazilazilo je do tada poznati fanatizam.

⁷² *Борба*, 26. maj 1949, 2.

⁷³ *Isto*, 1.

⁷⁴ M. Đilas, *Druženje s Titom*, 40.

Summary

Celebrations of Tito's Birthday 1945–1949 -Constructing of his Personality Cult-

The celebrations of Josip Broz Tito's birthday in the first years after WWII, served the purpose of establishing and up keeping of his personality cult. We can identify three major motives or intentions behind: to improve a unity and stability within Communist party; to decline from the dominant Stalin's cult; to create an important element of the new common socialist identity. In promoting Tito's personality and his cult many prominent CP leaders took a part (Edvard Kardelj, Milovan Djilas, Veljko Vlahović), notably those who dealt with "the ideology", as well as some, at the early stage, from the civic, democratic circles (dr Vladimir Ribnikar, Stanoje Stanojević). All of them were likely to put an emphasis how the ordinary people had enormous "love for him", how the Marshall had fought a permanent struggle for the "happiness", "freedom and equality" of all Yugoslav nations and people. But not less important as a component of the developing cult was his heroic role in the liberation war. At the time all of his defeated opponents in the civil war were labeled as "the national traitors and the enemy collaborators" what ever real truth was. In that way, he was declared as a unique freedom fighter. Further on, any control of his personal power was thwarted from the very start. As the result, over the time, one might began to look upon Tito as the "almighty, infallible creator" to whom, as a token of gratitude an aura of mystical might was ascribed.